

УДК 351.863(477)

І. В. Шевчук

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття присвячена актуальним питанням визначення ролі національних інтересів у забезпеченні економічної безпеки держави. Розмежовано поняття «національні інтереси» та «національні цінності». Відзначено, що ефективною державною політикою є та, в основі якої лежить пріоритет захисту й реалізації національних інтересів. Доведено необхідність участі поряд із державою громадських організацій, політичних партій і населення в питанні формування системи національних інтересів.

Ключові слова: державна політика, економічна безпека держави, економічна незалежність, національні інтереси, національні цінності.

Постановка проблеми. Критична ситуація, що склалась в Україні сьогодні, вимагає рішучих і впевнених змін, які будуть спрямовані на збереження цілісності державних кордонів країни та підвищення добробуту населення України.

Порушення цілісності державних кордонів, ведення гібридної війни й нестабільність функціонування національної економіки вимагають удосконалення системи захисту національної безпеки. Саме забезпечення національної, зокрема й економічної, безпеки сприятиме супротиву країні-агресору й забезпеченню стабільному функціонуванню економіки країни. Низка негативних факторів, серед яких – неефективна грошово-кредитна політика, низька інвестиційна привабливість вітчизняних підприємств, нестабільний курс іноземних і національної валют, зниження рівня платоспроможності населення, призводить до зростання суми очікуваних міжнародних траншів. Економіка не в змозі самостійно функціонувати та перебуває на дотаційному режимі. Збільшення видатків на оборонний комплекс зумовлює зростання дефіциту державного бюджету й державного боргу, як внутрішнього, так і зовнішнього.

Вирішення проблем економічного характеру неможливе без удосконалення політики в економічній сфері, зокрема

удосконалення системи захисту економічної безпеки лише посилить позитивні зрушення та забезпечить захист прав і свобод людини та громадянина, захист інтересів, зокрема національних. Проте реалізація національної безпеки неможлива без ідентифікації національних інтересів, які визначатимуть тенденції вітчизняної політики й об'єднуватимуть погляди населення країни щодо подальшого вектору соціально-економічного розвитку України.

Визначення, формування та реалізація національних інтересів є об'єктом особливої уваги з боку державних установ, політичних партій, суспільства загалом. Разом із тим національні інтереси стали об'єктом для маніпулювання з боку політиків з метою отримання підтримки від населення, що особливо яскраво проглядається у світлі воєнно-політичної ситуації в країні. Крім того, зміни на міжнародній арені й силове захоплення окремих територій країни загострюють увагу й роблять об'єктом дискусії питання визначення та реалізації національних інтересів, їх захисту й урахування національних інтересів у процесі формування політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню та науковому вирішенню проблем ідентифікації національних інтересів присвятила свої праці низка вчених, зокрема В. Кириченко, І. Кресіна, Г. Новицький, Г. Ситник та інші.

Мета статті – визначити роль національних інтересів у процесі забезпечення економічної безпеки України та їх вплив на процес формування державної політики, особливо враховуючи наявну воєнно-політичну ситуацію в країні.

Для досягнення поставленої мети поставлено такі наукові завдання:

1) проаналізувати погляди вчених на сутність поняття «національні інтереси»;

2) дослідити на предмет тотожності поняття «національні інтереси» та «національні цінності»;

3) визначити групи національних інтересів за рівнем прояву;

4) згрупувати пріоритетні національні інтереси, враховуючи наявну політико-економічну ситуацію.

Виклад основного матеріалу. Геополітична ситуація на міжнародній арені вимагає від держав світу, України в тому числі, формувати такі правила ведення зовнішньої політики, які були б адекватними тим змінам, що відбуваються у світі й зменшили тенденції взаємозалежності, що зростає, між суб'єктами міжнародних відносин. Це лише посилює необхідність захисту національних інтересів країни, оскільки ефективною державною політикою є та, в основі якої лежить пріоритет захисту й реалізації національних інтересів.

В. Кириченко стверджує, що національні інтереси є інтегральним вираженням інтересів усіх членів суспільства, що реалізуються через політичну систему відповідної держави як компроміс у поєднанні запитів кожної людини та суспільства загалом [1, с. 118].

Г. Новицький визначає національні інтереси як суб'єктивне усвідомлення основних, життєво важливих потреб країни, а безпека і є саме такою потребою. Отже, основний національний інтерес України – забезпечення її безпеки [2, с. 46].

Погоджуємося з науковцем І. Кресіною в тому, що саме національна свідомість є універсальним вираженням національних інтересів, їх генератором, центром осмислення [3, с. 116].

У Законі України «Про основи національної безпеки України» національні інтереси визначаються як життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духов-

ні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства й держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [4].

Але ототожнення понять «національні інтереси» й «національні цінності» не є логічним. Необхідно відзначити, що формування національних інтересів і їх реалізація – це постійний, складний і надзвичайно трудомісткий процес. Акцентуємо увагу на тому, що інтереси тісно переплітаються із загальнолюдськими цінностями та безпекою. Разом із тим вважаємо за потрібне звернути увагу на необхідність чіткого розмежування цінностей суспільства від національних інтересів, оскільки цінності й інтереси окремих індивідів можуть не збігатися, а деколи й суперечити одні одним.

Національні інтереси мають відображати загальнонаціональну позицію, яка буде оптимальною для всіх сфер суспільства. Отже, можна стверджувати, що національні інтереси реалізуються через державні інтереси, де суб'єктом інтересів є населення країни, а держава через відповідні державні інституції реалізує ці інтереси та захищає їх. Саме тому погоджуємося з позицією Г. Ситника, який дійшов висновку, що національні цінності визначають сутність, цілісність і стійкість, національні інтереси – структуру й характер функціонування національної безпеки [5, с. 46].

За рівнем прояву можна виділити дві групи національних інтересів: внутрішні та зовнішні.

Внутрішні національні інтереси мають бути визначальними під час формування державної політики в усіх сферах суспільства. Насамперед це ефективна економічна система, ефективна система національної та економічної безпеки, цілісність суспільства, незважаючи на національність, расову та етнічну належність. Недосконалість у функціонуванні зазначених складників може призвести до порушення цілісності державних кордонів, втрати суверенітету або незалежності країни.

Зовнішні національні інтереси ґрунтуються на внутрішніх і спрямовані на максимально можливий захист і реалізацію національних інтересів України на міжна-

родній арені. Ураховуючи те, що Україна є геополітичним центром Європи та знаходиться на перетині транснаціональних зв'язків, захист внутрішніх національних інтересів є пріоритетним і створить надійну основу для реалізації зовнішніх національних інтересів.

Варто підкреслити, що національні інтереси формувались протягом довгого часу та мають свою специфіку, саме тому необхідно враховувати традиції й культуру конкретної нації задля збереження стабільності та спокою в міжетнічному й міжконфесійному напрямках.

Утрата національних інтересів для держави – це втрата ідентичності, самобутності нації. Коли держава не має національних орієнтирів, вона змушена підлаштовуватись під чужу політику й стає інструментом у руках більш сильного ворога. Захист національних інтересів особливо в економічній сфері є базисом, основою економічної незалежності держави.

На сучасному етапі, з огляду на наявну воєнно-політичну й соціально-економічну ситуацію, ми пропонуємо виділити такі національні інтереси у сфері економічної безпеки та національної безпеки загалом:

1. Захист державного суверенітету.

Забезпечення територіальної цілісності й недоторканності державних кордонів, недопущення навмисного втручання осіб, інститутів та організацій у внутрішні справи держави.

2. Економічна стабільність.

Ефективна грошово-кредитна система, привабливий інвестиційний клімат, зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стабільність національної грошової одиниці.

3. Створення професійної армії.

Пропонуємо допускати до служби в армії лише громадян України, які будуть відстоювати національну ідею та національні ідеали.

4. Реорганізація державного апарату.

Скорочення штату державного апарату, що призведе й до зменшення видатків на його утримання; допуск до зайняття політичних посад і посад державних службовців виключно громадян України.

5. Формування рівноправних взаємовідносин з іншими державами в інтересах України.

України розташована в центрі Європи на перетині цивілізацій і культур. Саме тому необхідно будувати систему національної безпеки полівекторного спрямування, що зміцнить її позиції як ініціатора й лідера західноєвропейської безпеки та сприятиме стабілізації відносин між Європою й Азією.

6. Утвердження позитивного міжнародного іміджу.

Залежність економіки України від міжнародних траншів і неспроможність захистити себе і свою територію, лідируючі позиції щодо коруптованості влади в країні призвели до зниження авторитету й формування негативного іміджу України як «сировинного придатку», залежного від фінансування інших держав, де останні ще й втручаються у внутрішню політику. Незважаючи на скептичні зауваження, роззброєння України призвело до неможливості захистити свої кордони й дати гідну відсіч агресору. Доцільно проаналізувати та, можливо, запозичити досвід Китаю і США, які є ядерними державними і критикуються низкою країн, проте наявність у них зброї робить їх небезпечними ворогами.

7. Покращення екологічної ситуації в регіонах, де найчастіше стаються стихійні лиха: повені, пожежі, зараження водойм тощо.

8. Удосконалення нормативно-правової бази щодо вдосконалення системи національної безпеки й наближення чинного законодавства до міжнародних норм. Це дасть змогу для інтеграції України у правовий, політичний, економічний, а головне, євроатлантичний безпековий простір.

9. Створення умов для розвитку духовності населення, покращення фізичного здоров'я нації.

Варто відзначити, що держава володіє переважним правом на формування національних інтересів, проте для охоплення всіх сфер життєдіяльності суспільства й побудови системи національних інтересів, яка максимально могла б гарантувати й реалізовувати права і свободи людини та громадянина, захистити найбільш вразливі верстви населення й сфери, до визначення національних інтересів необхідно долучити й інститути громадянського суспільства, політичні партії тощо.

Висновки і пропозиції. Національні інтереси за своєю сутністю є як тактичними, так і теоретичними орієнтирами розвитку суспільства, реалізації нації на найвищому рівні розвитку в усіх сферах. Це стосується також і економічної сфери, оскільки національні інтереси в галузі економічної безпеки повинні відображати вектор державної політики та прагнення особи до економічної незалежності й вироблення системи економічних переваг. Саме тут необхідно звернути увагу на ідеологічний аспект, що обумовлює специфіку формування державної політики й політичної волі керівництва держави щодо балансу та гармонійного поєднання політичних і соціально-економічних потреб особи, суспільства й держави.

Список використаної літератури:

1. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ: Довіра: Генеза, 1996. 942 с.
2. Новицький Г.В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: монографія. Київ: Інтертехнологія, 2008. 496 с.
3. Кресіна І.О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси. Київ: Вища школа, 1998. 392 с.
4. Про основи національної безпеки України: Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
5. Ситник Г.П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика). Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

Шевчук И. В. Роль национальных интересов в обеспечении экономической безопасности Украины и формировании государственной политики

Статья посвящена актуальным вопросам определения роли национальных интересов в обеспечении экономической безопасности государства. Разграничены понятия «национальные интересы» и «национальные ценности». Отмечено, что эффективной государственной политикой является та, в основе которой лежит приоритет защиты и реализации национальных интересов. Доказана необходимость участия наряду с государством общественных организаций, политических партий и населения в вопросе формирования системы национальных интересов.

Ключевые слова: государственная политика, экономическая безопасность государства, экономическая независимость, национальные интересы, национальные ценности.

Shevchuk I. The role of national interests in ensuring Ukraine's economic security and the formation of a state policy

The article is devoted to the actual issues of determining the role of national interests in ensuring the economic security of the state. The notion of "national interest" and "national values" is delimited. It is noted that effective state policy is the one that underlies the priority of protection and realization of national interests. The necessity of participating along with the state of public organizations, political parties and the population in the issue of forming a system of national interests is proved.

Key words: state policy, economic security of the state, economic independence, national interests, national values.